

ДО 100-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ Б.С. КАСАТКІНА

1 листопада 2019 р. виповнилося 100 років від дня народження відомого вченого в галузі зварювального матеріалознавства, члена-кореспондента України, професора, доктора технічних наук Бориса Сергійовича Касаткіна. Народився він у 1919 р. в Томську, брав участь у бойових діях Великої Вітчизняної війни, був поранений. Після поранення навчався в Уральському політехнічному інституті і після закінчення у 1944 р. був направлений до роботи в ІЕЗ.

Його науково-дослідницька діяльність почалася під безпосереднім керівництвом Євгена Оскаровича Патона, який у 1945 р. довірив молодому співробітнику рішення дуже важливого та досить складного наукового завдання створення спеціальної марки сталі для виготовлення одного з перших у світі великих суцільнозварних мостів. Цьому мосту згодом було присвоєно ім'я Є.О. Патона. Поставлена задача була успішно вирішена Б.С. Касаткіним у 1947 р. Результати науково-дослідних робіт з даної теми лягли в основу кандидатської дисертації (1947 р.).

У 1951 р. Б.С. Касаткін був обраний вченим секретарем Інституту. Багато сил і енергії він віддавав підготовці молодих наукових кадрів для інституту, займався формуванням перспективних напрямків наукових досліджень в ІЕЗ.

У 1954 р. Б.С. Касаткін організував відділ фізико-хімічних методів досліджень. Під його керівництвом проводилися фундаментальні дослідження структури, фізичної і хімічної неоднорідності і мікрOMEХАНІЗМ крихкого руйнування зварних з'єднань різних конструкційних сталей, а також розроблялися методики дослідження зварних з'єднань із застосуванням електронної мікроскопії та рентгеноструктурного аналізу.

У 1959 р. Б.С. Касаткін очолив відділ зварювання перлитних та феритних сталей. Під його керівництвом були вирішені комплексні питання дослідження зварюваності, фізико-механічних властивостей зварних з'єднань, створення нових зварювальних матеріалів і технологій зварювання теплостійких сталей для виготовлення відповідальних конструкцій енергетичного машинобудування.

У 1962 р. Б.С. Касаткін захистив докторську дисертацію, а в 1963 р. йому було присвоєно звання професора. Вагомий внесок Б.С. Касаткіна у створення дослідження і впровадження нових високоміцних конструкційних сталей для зварних конструкцій гірничодобувної та дорожньої техніки, автодорожніх мостів і гідротехнічних споруд. У 1960-1970-х рр. при його безпосередній участі був споруджений з високоміцної сталі зварний міст через р. Смотрич у м. Кам'янець-Подільському, а також виготовлені зварні водоводи Нурекської ГЕС. У 1975 р. за роботи по створенню та освоєнню нових марок низьколегованих сталей високої міцності для зварних конструкцій і технології їх зварювання Б.С. Касаткіну була присуджена премія ім. Є.О. Патона.

У 1963 р. Б.С. Касаткін створив спеціалізовану лабораторію зі зварювання полімерних матеріалів, яка потім була перетворена у науковий відділ «Зварювання пластмас».

У 1969-1974 рр. Б.С. Касаткін за сумісництвом завідував кафедрою зварювального виробництва Київського політехнічного інституту. Багато сил і енергії віддавав розвитку вузівської науки, підготовці молодих кадрів. Завдяки зусиллям Б.С. Касаткіна почалося будівництво Навчального центру зварювання КПІ і ІЕЗ ім. Є.О. Патона. У 1976 р. Б.С. Касаткін був обраний членом-кореспондентом НАН України.

У 1970-1990 рр. Б.С. Касаткін брав участь у вирішенні складних проблем, пов'язаних з виготовленням на Харківському турбінному заводі важких роторів тихохідних парових турбін великої потужності (понад 1000 МВт) для атомних електростанцій. Велику увагу він приділяв розробці методів дослідження і регулювання напруг і деформацій при зварюванні конструкцій нової техніки.

Значний внесок він вніс у розробку та впровадження в промисловість нових зварювальних матеріалів, таких як окислювальні флюси для ав-

томатичного зварювання і покритті електроди для ручного зварювання високоміцних сталей у важкому і енергетичному машинобудуванні.

За розробку технології складання й автоматичного зварювання, а також створення спеціалізованої зварювальної апаратури для виготовлення важких роторів турбін великої потужності Б.С. Касаткіну у 1979 р. була присвоєна Державна премія УРСР. У 1981 р. і в 1986 р. Б.С. Касаткін був удостоєний премій Ради Міністрів СРСР, у 1991 р. — звання Заслужений діяч науки і техніки УРСР. Трудові досягнення Б.С. Касаткіна були також відзначені орденами і медалями СРСР.

За період з 1954 по 1985 рр. з керованого ним відділу виділилося більше 10 провідних самостійних відділів інституту. Великий внесок Б.С. Касаткін вніс в підготовку наукових кадрів в області

зварювального матеріалознавства для Якутського інституту проблем Півночі СВ АН СРСР.

Б.С. Касаткін — автор понад 350 наукових робіт і 55 винаходів. Їм була створена вітчизняна матеріалознавча школа в області технології зварювання високоміцних конструкційних низьколегованих сталей. Серед його учнів 4 доктори наук та 25 кандидатів наук. Ім'я Б.С. Касаткіна широко відоме серед вчених в області зварювального виробництва. Він користувався заслуженим авторитетом серед зварювальників СРСР. Б.С. Касаткін чуйно і доброзичливо ставився до співробітників, з якими працював, допомагав їм цінними порадами та ідеями.

Світлу пам'ять про Бориса Сергійовича Касаткіна, відомого вченого і педагога, обов'язковій і енергійній людині з вдячністю зберігають його колеги та учні.

Інститут електрозварювання ім. Є.О. Патона
Редколегія та редакція журналу

ПАМ'ЯТІ Б.О. МОВЧАНА

На 92-му році пішов з життя доктор технічних наук, професор, академік НАН України, видатний вчений-матеріалознавець, засновник наукової школи отримання нових матеріалів за допомогою електронно-променевої технології випаровування і конденсації в вакуумі (ЕВ-РВД), заслужений діяч науки і техніки України, Борис Олексійович Мовчан.

Після закінчення Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка за спеціальністю фізика металів у 1951 р. життя Б.О. Мовчана було нерозривно пов'язане з Інститутом електрозварювання ім. Є.О. Патона. Почавши свою трудову діяльність науковим співробітником, у 1954 р. Б.О. Мовчан захищає кандидатську дисертацію, а у 1961 р. — докторську. За період 1960–2003 рр.

Б.О. Мовчан був керівником наукового відділу електронно-променевих технологій ІЕЗ ім. Є.О. Патона. У червні 1964 р. його обрали членом-кореспондентом Академії наук УРСР, а у березні 1978 р. — академіком.

Б.О. Мовчан отримав вітчизняне і міжнародне визнання і популярність як в області дослідження взаємозв'язку структури і властивостей неорганічних матеріалів (аморфних, нанокристалічних, дисперсно-зміцнених, мікрослойних, мікропористих) і захисних покриттів, осаджуваних з парової фази у вакуумі, так і в реалізації розроблених технологічних процесів і нових зразків електронно-променевого обладнання.

Б.О. Мовчан був автором понад 380 наукових публікацій, 7 монографій, понад 120 патентів. Він підготував 68 кандидатів і докторів технічних наук, був членом редколегій кількох наукових журналів.

З ініціативи Б.О. Мовчана і його активної участі були створені такі спільні підприємства, як українсько-голандське «Інтертурбіна-Патон» (1992 р.) і українсько-американське «Пратт енд Уїтні-Патон» (1993 р.). У 1994 р. їм було створено державне підприємство «Міжнародний центр електронно-променевих технологій ІЕЗ ім. Є.О. Патона НАН України» (МЦ ЕПТ), яке продовжує роботи по розробці нових електронно-променевих технологій та обладнання як для зарубіжних замовників з США, КНР, Канади, Англії, так і для